dog ikke sig selv nok, og ganske behersket af sin Hjertensgodhed, eller retteré sin Trang til at gøre alle til Maade og holde sig selv enhver Ubehagelighed fra Livet, glider hun ind i et idétorladt Ægteskab, svækkes paa Følelsen og Forstanden og ender i Vanvid. Slutningen af Bogen, hvor dette foregaar, er det bedste i den.

Det er Skildringen af denne Kvindetype, der giver Bogen Værd. Den forekommer hyppigere i Livet end i Bøger, fordi den rummer saa mange Modsætninger og er saa mangekantet og derfor svær at levendegøre, og fordi den i Følge sin Negativitet vanskeligt passer ind i de tilspidsede Forhold, der frister Digterne til Behandling og morer Læserne, som de er flest. Man maa vide Forf. Tak, fordi hun har haft Mod og Energi til at binde an med denne Opgave, om det end maa siges, at hun har taget sig den lovlig let.

Naar hun saaledes straks i Begyndelsen sender sin unge Heltinde bort fra Hjemmet i Jylland med det udtrykkelige Maal for Øje at staalsætte sin Karakter og lader hende blive i det vilde Udland i fem og derefter i København i et halvt Aar — fem og et halvt af de for Udviklingen mest betydningsfulde Ungdomsaar! — saa er det Snyderi ikke at give den spændte Læser mindste Vink om, hvor den begavede Ungmø har været i disse halvsjette Aar, og hvad der er vederfaret hende i alle dem, hun, der ikke kan være en Time sammen med nogen Mand eller Kvinde, gammel eller ung, uden at træde i Forhold til dem. Og dersom hendes første Ungdomskærlighed, hvis Forlis var det, der drev hende af Landet, virkelig har haft saa stor Betydning for hendes Liv, at Søsterens Udtalelse henimod Slutningen af Bogen skal staa til Troende: „Efter min Overbevisning er hun til sin Død gift med ham, hun den Gang holdt af, og ingen anden" — saa er det en mager Oplysning at give Læseren, at Genstanden hed Jørgen Banner og „senere blev Reservelæge hos Kongen."

Skildringen af den yngre Søster Agda har Forf. taget sig endnu lettere. Agda er Nutids-Udgaven af den retlinjede, energiske Ungmø, der tager Livet for hvad det er og sætter Kraft og Vilje ind paa Erhvervelsen af det for Haanden værende, i dette Tilfælde Præliminæreksamen og Postfuldmægtigen i den nærliggende Købstad. Begge tager hun med Glans, og Læseren slipper hende uden Beklagelse ved Komfuret, hvor hun, beredende sig til Hustru-Kaldet, steger Fisk paa Panden, tiltaklet med Kasket og Cigaret, medens den til Postmester forfremmede Kæreste betaget ser til.

Der er i Skildringen af Hovedpersonen adskilligt, som tyder paa, at Forf. sidder inde med Evner som Sjælegransker. Men Bogen er uden dybere Indhold; den er ufin, hvor der spilles paa de satiriske Strenge, og der fattes den det Præg af Fornemhed i Stil og Tone, som udstraaler fra ethvert Talent, der trods Brist og Kejtethed, „er noget for sig."

Margrethe Fibiger.

Rigsdagen.

Samlingen er nu omtrent sluttet; den har bragt mer positivt Udbytte, end man havde ventet, og ikke mindst til os Kvinder har den givet gode Løfter for Fremtiden. Skoleloven — om hvis Virkninger i det hele taget vi har de bedste Tanker — giver Adgang for Pigerne til Statens Skoler og for de studerede Kvinder til Statens Lærerembeder med een Undtagelse. Skønt Loven i meget har taget Mønster efter den norske Skole, gaar den ikke som denne saa vidt i Liberalitet, at den tillader en Kvinde at blive Rektor for et „Gymnasium". Det kan komme. Og hensynsfuldt tillader den Afholdelsen af en egen „Pigeskolecksamen" med samme Retsvirkning som Realeksamen. Uden Tvivl vil mer end een Pigeskole dukke under i Konkurrencen med de offentlige Skoler; men det bedste, Pigeskolen ejer, deres dygtige Lærerinder vil kun finde en rigere Mark for deres Virksomhed i Fællesskolen, hvor de vil komme til at paavirke Fremtidens unge Mænd.

Vi har ogsaa Grund til at glæde os over, at Kvinderne i Menighedsraadene vil faa Lejlighed til at gøre deres Indflydelse gældende Side om Side med Mændene. Og ikke mindst til med Spænding og Haab at imødese næste Aars Samling, naar der fra Regeringen vil blive fremsat Forslag om en Reform af den kommunale Valglov. Lad os ikke glemme dette under Forberedelserne til de nye Folketingsvalg, men, bundne som vi er, hver i sin Kreds, gøre hvad vi kan for at faa ægte frisindede Kandidater valgte.

Ægteskab, Sædelighed
og
Kvindelykke.

—o—

„Kvinden og Samfundets" Numre 4, 5 og 6 bragte hvert sit Angreb paa min sidste Artikel „Skammen", henholdsvis af Fru Helga Scheving, Fru Astrid Hostrup og Frk. Karen Mortensen.

Til Helga Scheving vil jeg blot bemærke, at hvis det var en tilstrækkelig Begrundelse af den af mig angrebne Moral, at den „fra de ældste Tider har haft Hævd i vort Folk" — dog ikke fra de ældste, kun fra ældre Tider — saa vilde jo enhver Fordom staa urokkelig, f. Eks. ogsaa Fordommen om det nødvendige og berettigede i Mandens Eneherredømme i Samfund og Familie.

Den i høj Grad forandrede Mening, som i Fru Hostrups Gengivelse kommer ud af mine Artikler — hun synes dog kun at kende den sidste — kunde have fristet mig til den Tanke, at hun med Hensigt stillede mine Anskuelser i det ugunstigst mulige Lys. Men jeg forstaar nok, at det er Vanskeligheden ved at forstaa en anderledes tænkende, som her gør sig gældende. Vilde Fru Hostrup have overvundet denne Vanskelighed, maatte hun have holdt sig det klart, at hun intet kendte til mine Anskuelser, udover det, som staar i Artiklerne. Dette har hun ikke gjort, men gør mig uden videre ansvarlig for alle de Forestillinger, hun forud har gjort sig om „den fri Kærlighed" og „de løse Forbindelsers" Principer.

„Vor store Uenighed maa ligge i, hvad vi kræver og forstaar ved Kærlighed. „For mig rummer Kærligheden alle Menneskets bedste Følelser. Venskab, Kammeratskab, fælles Interesser o. s. v.", skriver Fru Hostrup.

Uenigheden er dog ikke saa helt haablos endda; thi selve Fru Hostrups Bestemmelse af Kærligheden, indeholder jo en hel anden Maalestok for Samlivet mellem Mand og Kvinde, end det simple gift—ugift. Det vil næppe falde Fru Hostrup ind at nægte, at der findes sørgelig mange ægteskabelige Forhold, i hvilke et Flertal af disse bedste Følelser savnes. Thi Kærlighed er jo ikke blot hvad vi teoretisk opstiller den som eller idealistisk kræver, at den skal være. For det enkelte Menneske er Kærligheden ikke andet eller mere, end det, som det under de gunstigere eller ugunstigere Livsvilkaar har lykkedes ham personlig at bringe ud deraf. Forskellen i Synspunkter overfor Kærligheden bliver da kun den bogstavelige Forskel imellem de Punkter, hvorfra man betragter den; thi Tilværelsen har ogsaa sine varmere og sine koldere Zoner, under hvilke de selvsamme Fænomener fremtræder i højst forskellig Belysning.

Fru Hostrup tillægger mig følgende Opfordring til Ungdommen: „I unge, indret jer paa en anden Maner, thi den livsvarige Kærlighed er en Utopi!"

Selvfølgelig staar der ingen saadan Opfordring i mine Artikler. At Fru Hostrup har ment at kunne uddrage den deraf, maa ligge i, at Begreberne „livsvarig Kærlighed" og „Ægteskab" for hendes Syn er et og det samme. Der er imidlertid en meget kedelig Forskel. Virkelig beroligende vilde det være, om man ved at indgaa Ægteskab med det samme havde sikret sin Kærligheds Livsvarighed. Men naar der uformodet mellem to Ægtefæller aabner sig en Kløft af den Art, hvorover ingen Broer fører, da er det dem til ringe Gavn, at de har forpligtet sig til at elske hinanden for Livstid. Omvendt, mødes to Mennesker i Kærlighed, og findes der mellem dem hin Sjælenes Harmoni, som stiger og klinger fyldigere og skønnere fra Dag til Dag, da vil vel Samlivets Lykke være et stærkere Baand imellem den end alle lovformelige Forpligtelser.

„Trofasthed er ikke en tør og utaalelig Pligt, men selve Bevarelsen af den hellige Ild i Hjærterne", siger Fru Hostrup. Jeg tillader mig at indskyde „den gode Vilje til Bevarelsen af den hellige Ild", førend jeg underskriver disse Ord. Men ofte bliver een god Vilje magtesløs, fordi kun to gode Viljer kan magte Opgaven, ligesom der gives Konflikter, som selv ikke to gode Viljer kan overvinde. Der gives ogsaa noget, som hedder at være tro mod sig selv. Hvis der nu opstod Splid mellem de to Slags Troskab? — Hvis der f. Eks. fandtes en Kvinde, hvem det en mørk Dag blev bevidst, at hun stod i Begreb med at gaa sjælelig til Grunde i sit Ægteskab, da maatte hun vel gribe til ethvert Slukningsmiddel mod sin Kærligheds Ild, selv om hun maatte føle sig tilmode derved som Abraham ved Isaks Ofring.

„Hvilken Ulykke om enhver Hustru stadig gik og maalte sin Elskovs Varmegrad, og, saa snart hun fandt den nedadgaaende, følte det som sin Pligt at løbe fra Hus og Hjem og Moderpligter", udbryder Fru H.

Og „hvilken Ulykke", udbryder jeg, „at Kvinder ofte lader sig saa helt opsluge af den materielle Omsorg for Hus og Børn, at der ikke bliver Tid eller Rum tilovers for Iagttagelsen af og Kontrollen med det, som foregaar i deres egen Sjæl!" — Har De, mine Læsere, set et Dukkehjem? Har De set Fru Hennings til Døden blege Nora i den Stund, da hun, efter selv at have været beredt, fast, omend i Rædsel og Dødsangst paa at ofre sit Liv for at redde sin Mands Ære, pludselig, det mest uventede af Alt, ser ham svigte sin Kærlighed saa elendigt, ser ham saa helt i en smaalig Egoismes Vold, og alt paa en Gang staar for hende i den frygteligste Klarhed, baade det, at den Mand, med hvem hun har samlevet og født Børn er en fremmed, og det, at hele hendes Opdragelse og Dukketilværelse gør hende ganske uskikket til at opdrage sine Børn. De var Vidne til en Moders sønderrivende Kval. De saa en Kvindes Heltemod i al dets ophøjede Renhed — thi hvilken Kvinde kan kaldes heltemodigere end den, der forlader sine Børn for deres Lykkes Skyld? Jeg vægrer mig ved at tro, at De, Vidne til dette, sad optaget af en tør, husmoderlig Forargelse over Noras „Loben fra Børn og Hus og Pligter".

Jeg kommer nu til min første og sidste Modstander, Karen Mortensen.

Frk. M. mener at have begrundet den gamle Moral i Hensynet til Børnene, hvilket Hensyn forekommer hende at have været grundbestemmende ved Ordningen i Naturen. Hun spørger, hvor vi skal søge Svaret paa Sædelighedsproblemet, om ikke i de Fingerpeg, Naturen giver os. Det fremgaar dog tydeligt nok af mine foregaaende Artikler, at jeg vil, at ethvert Menneske skal søge Svaret i sin egen Sjæl, i sin egen Følelse for godt og ondt, for Ret og Uret. De fleste Mennesker forstaar ikke denne Følelses høje Værd, men er rede til at undertrykke den og lade den i Stikken, saa snart som den kommer i Strid med, hvad vi kalder „lovlig Orden"; men dette kan man ikke gøre uden at tage Skade paa sin Sjæl og uden at vanskeliggøre Karakterdannelsen hos de Børn, man har at opdrage.

Frk. Mortensen skriver, at de løse Forbindelser indtil denne Dag har været Aarsag i en Uendelighed af Nød, Sorg og Forbrydelser. — Ja, hvis mine Anskuelser skulde bedømmes efter disse Forhold, saaledes som de arter sig under de nuværende forkvaklede Tilstande, saa var jeg visselig fortabt! Jeg kan her ikke undgaa at udtale, at den ægteskabelige Forsorgelsesanstalt ganske sikkert ret ofte er den Fristelse, som bringer en ung Kvinde til Fald, idet hun, tværtimod sin Samvittigheds advarende Raab, hengiver sig til sin Bejler, der snedigt benytter sig af hendes Frygt for, ved at fortørne ham, at gaa Glip af Udsigten til at blive gift — og forsørget.

Den økonomiske Afhængighed i Ægteskabet er det, som har fornedret Kvinderne og demoraliseret begge Køn, og jeg kan ikke tænke mig Kønnenes Ligestilling gennemført, saalænge denne staar ved Magt.

Forsøg en Gang at tænke Dem et Fremtidens Land, hvor det, vi nu kalder Ægteskab, ikke var mere.

Da vilde først og fremmest de, der havde Børn at opdrage, faa travlt med at udruste Døtrene med nyttige Kundskaber og praktiske Færdigheder, for at de som Slægtens Modre kunde blive i Stand til selv at forsørge deres Børn. Bevidstheden om det store Ansvar vilde give de unge Kvinder Energi i Arbejdet og Alvor i Kærlighedsvalget. Tvivler man om, at Kvinderne skulde være i Stand til at forsørge Børnene ganske alene, naar det bød sig saa? — Med en Flok paa ti Stykker kunde det jo se sort nok ud, men jeg formener ogsaa, at en saa stor Flok vilde høre til

Fritænker og Idealist.

Af *Ellen Key,* forkortet efter „Ord och Bild."

(Sluttet.)

III

I London havde Malvida et Par Venner, som hun hidtil kun havde kendt gennem Breve, men som hun nu altsaa lærte personligt at kende. Det var den socialistiske Digter Kinkel, der som Soldat i den badensiske Revolutionshær blev dømt til Døden; da Dødsdommen forandredes til livsvarigt Cellefængsel, lykkedes det ham ved en heltemodig Vens Hjælp at flygte fra Spandau. Han boede nu i London med sin literært og musikalsk begavede Hustru, Johanne. Denne, der selv var en Original og en udpræget Personlighed, modtog Malwida paa det hjerteligste, indtil hun havde fundet sig en egen Lejlighed og begyndt at give Timer i Tysk, hvorved hun nu fortjente sit knappe Levebrød. Medens hun saaledes i Sne og Regn færdedes fra den ene Bydel til den anden, havde hun rig Lejlighed til at iagttage den Konventionalisme, de Fordomme og det Afguderi med Formerne og det ydre Skin, hvorigennem det lykkes den engelske Nation at neutralisere den Frihed, som dens gode Sammenhold giver den. Hun spurgte ofte sig selv, om hun havde ført sin lange Kamp mod Autoriteter blot for at blive afhængig af endnu værre Fordomme, hvilke især oprørte hende, naar hun saa, hvor hemmende de virkede paa de ofte ypperlige Anlæg hos de unge, som hun underviste. Hist og her fik hun til Gengæld Indblik i mangen virkelig aristokratisk Natur eller i den smukkeste Form af den engelske Overklasses Liv, f. Eks. ved den storartede Gæstfrihed paa en gammel Landejendom, hvor hun traf en herlig Natur, fin Omgangstone, høj Kultur og fremragende Personligheder, saasom Richard Cobden, John Bright med flere. Men Lyssiderne kunde ikke faa hende til at glemme de skarpe sociale Modsætninger, som i London traadte mere skrækindgydende frem end andetsteds. —

Sin egentlige Omgang søgte hun mellem politiske Flygtninge og saa til sin Sorg, at mange af dem demoraliseredes af Uvirksomheden eller forødte sin Energi paa Frihedsdeklamationer, alt medens de gjorde Indgreb i hinandens Frihed ved smaalige Intriger. Hun sluttede sig kun til en ganske lille Kreds af nogle hende sympatiske Personligheder som Johanna og G. Kinkel; dennes Redningsmand fra Spandau, Schürz*), Grev D. Reichenbach, i hvis Familie hun lærte Ægteparret Carlyle at kende og blev fortrolig med Mrs. Carlyle o. fl. andre.

I denne Kreds var det, at Malvida von Meysenbug lærte Alexander Herzen at kende, hvis Bog „Fra den anden Strand" hun allerede havde læst i Tyskland. Hun fik straks et Indtryk af, at der med ham indtraadte en stor Personlighed i hendes Tilværelse. Ret snart raadførte han sig med hende angaaende sine syv- og toarige Døtres Opdragelse. Malvida begyndte med at undervise den ældste, Natalie, men sluttede sig derved endnu mere til den yngste, Olga, der kom til at elske hende med lidenskabelig Kærlighed.

Efter at være kommet tilbage til London blev hun en Gang Vidne til Herzens Fortvivlelse over ikke at kunne skaffe Orden og Hygge i Hjemmet og selv ikke at have nogen Del i Børnene. Hun tilbød da at flytte ind i hans Hus og varetage det hele uden Løn, men med fuld Myndighed med Hensyn til Husholdningen og Børnenes Pleje tilligemed Ret til at give nogle Timer udenfor Hjemmet for at fortjene den Smule, hun behøvede til sine personlige Udgifter. Herzen modtog med stor Glæde dette Tilbud.

Som Opdragerinde gik Malvida saaledes til Værks, som kun den virkelige Personlighed gør. Hun brugte hverken Tugt eller Tvang, overbevist som hun var om, at baade Familiens og Statens Opgave er „at værne om Individualiteten, saa at den faar Lov at udvikle sin egen Natur", og at, hvad Individet behøver af Samfundsopdragelse, det bør bibringes det ved de Indtryk og Forhold, som omgiver Barnet og ikke ved Dressur, der ikke forædler, men kun undertrykker Naturen. Vil man, siger hun, give Bar-

*) Karl Schürtz udvandrede til Amerika og blev der en fremragende Statsmand.